

בס"ד

שיעורי הגר"א עוזר שליט"א ראש ישיבת אתרי

המתקיימים בבית הכנסת "מאור ישראל", בראנד 18, הר נוף

בענין:

הידור מצוה

- תמו -

נמסר בש"ק פ' בשלח ה'תשע"ו

בשבת הקרובה לא ייתקיים שיעור ועל מועד ונושא
השיעור בשבת לאחר מכן תבוא הודעה נפרדת

הידור מצוה

והנה תנן (רפ"ג דסוכה) לולב הגזול והיבש פסול, ופרש"י יבש - דבעינן מצוה מהודרת דכתיב ואנוהו'. והקשו התוס' הלא דין 'ואנוהו' אינו פוסל בדיעבד כדמוכח מהא דלרבנן מצוה לאגוד הלולב משום שנאמר 'זה א-לי ואנוהו' ואם לא אגדו כשר, וא"כ למה היבש פסול דיעבד. ועוד הקשו שמסוגית הגמרא (לא). מבואר הטעם דיבש פסול משום 'הדר' שהוא דין פרטי בארבעת המינים. ובישוב שיטת רש"י נאמרו כמה דרכים (ע) ר"א מן ההר שם וכפות תמרים). ועתה נלך בדרך המאירי (שם ובמגן אבות), שהסכים עם רש"י ותירץ דלאו כל אנפי הידור שווים; יש הידור שהוא לכתחילה כגון אגד שהוא תוספת נוי, ויש הידור שחסרונו מעכב - כשניטל כל הדרו כגון לולב היבש שהוא כ'מת' [כדמייטי בירושלמי על לולב היבש קרא דלא המתים יהללו י']. וכלפי הקושיא מהגמרא, כתב המאירי דלמסקנת הסוגיא דרבא איתותב הדרינן מטעמא ד'הדר' [ונקטינן ש'הדר' אינו אלא תואר ושם לאתרוג. הן אמנם הרמב"ן והריטב"א האריכו לפרש שם'הדר' דרשו רז"ל הלכה ואינו רק שם, אבל המאירי מפרש הסוגיא באופן אחר, וכך י"ל בשיטת רש"י]. וכן כיוונו בכפות תמרים באחד מפירושי ובשפת אמת ליישב פרש"י.

וב"כ בחדושי חת"ס שם דאיכא חסרון הידור שפוסל, והביא (וכ"ה בחדושי הגר"א מ'מפינסק שם) דוגמא נוספת לדין הידור הפוסל, גבי ספר תורה שנכתב בו שם השם שלא ככוונת קידוש, דלר' יהודה מעביר עליו קולמוס ומקדשו וחכמים אומרים אין השם מן המובחר (גטין כ.). ונחלקו בגמרא בטעמייהו דחכמים, אם משום שכתב ע"ג כתב אינו כתב או משום דבעינא 'זה א-לי ואנוהו' וליכא, ונקט החת"ס דמשמע לפום ריהטא דליכא נפקותא לדינא בין הטעמים ולפי שניהם פסול אף בדיעבד. [ובדעת התוס' שהקשו על פרש"י מדוע העדר הידור פוסל, חידש החת"ס שנקטו דדוקא גבי שמות הקדש פסלינן, דעיקר 'ואנוהו' נאמר גבי 'זה א-לי' הלכך גבי שם השם איכא חומר טפי בדין הידור, משא"כ בכל התורה]. והנה הוכחתו זו אינה מכרחת, שיש מצדדים דלמ"ד משום 'ואנוהו' אינו פסול דיעבד אם עבר והעביר קולמוס - כן נסתפק רעק"א (בשו"ת מהדו"ק ע). אכן יש להביא הוכחה מהא דאמרינן (בגטין נד) שאם היתה הטעות בכל השמות שבספר, אפילו לרבי יהודה לא יעביר עליו קולמוס משום דמחזי כמנומר, ומבואר בריב"ש (ז) ובתשב"ץ (ח"א קכז) שפסול בדיעבד - ומה מקור פסול זה אם לא משום 'ואנוהו'. והרי זו סיעתא גדולה לדברי המאירי ולפרש"י שחסרון הידור גמור כגון יבש פוסל את המצוה לגמרי [ואף 'מחזי כמנומר' חשיב חסרון גמור דהידור, לפסול עכ"פ מדרבנן. וע' מהרש"א שבת קד³].

ג ולפי"ז י"ל דר' יהודה לשיטתו שמתיר להעביר עליו קולמוס הגם שאינו נאה [דס"ל דהוי כדיעבד] כשם שמכשיר יבשים ב' מינים (בסוכה לא), הרי דס"ל שחסרון הידור אינו פוסל [ומ"מ במנומר מודה לענין ס"ת, ואף באתרוג סתמה הברייטא (בסוכה לו.) לפסול מנומר ולא מצינו דר"י פליג].

א) דרשינן במכלתא (והובא בשבת קלג:): 'זה א-לי ואנוהו' - התנאה לפניו במצות. עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה בקולמוס נאה בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין'. והנה בעיקר דין הידור מצוה [שהוא חיוב מדינא ולא רשות ונדבת לב גרידא] העמיד הגר"א (בשו"ת עין יצחק או"ח ד) מחלוקת הראשונים אם הוא מדאורייתא ודרשא גמורה היא או מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא, דבב"ק (ט:): אמר ר' זירא בהידור מצוה עד שליש במצוה. ובעי רב אשי שליש מלגיו או שליש מלבר [דהיינו מחצה], ועלה ב'תיקן'. ופסק הרא"ש לקולא. ופירש הבית-יוסף (תרנו) וכן בפלפולא חריפתא, שהואיל וחייב זה הוא מדרבנן לכן ספקו לקולא. ואולם דעת רבנו חננאל שם והערוך לפסוק לחומרא בספק, וכ"כ הר"ן (בסוכה פ"ג) בדעת הר"ף, וכן דעת ספר הרוקח והרי"ז. וכתב הגר"א שנראה שכל אלו הראשונים סוברים שהידור מצוה מדאורייתא. וכן נקט רש"ל כהנחה פשוטה (ביש"ש ב"ק שם) ותמה משום כך על הרא"ש שפסק לקולא בספק. וכן צדד בשאגת אריה (ג) בכמה הוכחות, וכ"כ הנצי"ב (בהעמק שאלה קכו, ו). וע' גם בחדושי אנשי שם ספ"ז דברכות. ואכן מצינו לאחד מן הראשונים שכתב כן במפורש דדרשה גמורה היא דילפינן מ'ואנוהו' - בראב"ד בסוכה (יא ב'כתוב שם'). ובשדי חמד (כללים ז, יב) הביא ממהרי"ל דסקין שנקט כן לעיקר, וההוכחה מהרא"ש - כתב בנו הגר"י לדחות שאף שעיקר ההידור הוא מדאורייתא, שיעור שליש אינו אלא מדרבנן, על כן פסק הרא"ש לקולא בספק. ואולם הגר"א שם נקט לעיקר דהידור מצוה מדרבנן, עפ"י מה דקיי"ל לקולא דבשליש מלגיו סגי.

והריטב"א (סוכה יא) כתב להוכיח שההידור מדרבנן, שאילו היה מדאורייתא מדוע לולב שלא אגדו כשר - למאי דקיי"ל כחכמים דלולב א"צ אגד אלא משום 'ואנוהו' כמפורש בגמרא שם - והלא בדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד מלבד בקדשים דבעינן שנה עליו הכתוב לעכב. וכן העמידו כלל זה התוס' במנחות (לח סע"א) שבכל התורה מלבד בקדשים אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד בדאורייתא (וע' באריכות בספר לקח טוב ה). מעתה יש לבאר מה יענו הראב"ד ודעימיה דס"ל הידור דאורייתא לטענת הריטב"א דהיאך יתכן לחלק בין לכתחילה לדיעבד בדאורייתא.³

א והעוסק בהידור מצוה כגון שחזור אחר ציצין שאין מעכבין, נראה לכא' דחשיב עוסק במצוה. ומ"מ לא תיקנו ברכה על הידור מצוה, כמבואר ברמ"א (יו"ד רסה, ג) שהחזור על ציצין שאין מעכבין אינו מבורך.

ב הריטב"א כתב כלל זה גם במגילה כ. בדבדא' אין לחלק בין לכתחילה לדיעבד. וכ"כ התוס' בגטין ג סע"ב (וע' גם בלשון התוס' זבחים ד: ד"ה אימא). אבל בתוס' פסחים (יא. ד"ה קוצרין) משמע דאיכא מילי טובא דבעינן שישנה עליו הכתוב לעכב מלבד קדשים, ע"ש. וכן נמצא בספר יראים (תמט) וכן משמע בתורא"ש סוטה ח: וכ"כ בדבר פשוט בחזו"א נגעים (יב, כ) דבכל התורה בעינן שנה עליו הכתוב לעכב. [ומה שנראה לכאורה בחזו"א ערכין (ל, ה) שאין לחלק בדאורייתא בין לכתחילה לדיעבד, היינו בדין שענינו איסור ולא במצוה. ע"ש]. וי"ל שגם דעת הראב"ד כן היא ולכן נקט הידור מצוה דאורייתא הגם שאינו מעכב. וכן מבואר מדבריו (המובאים ברשב"א ברכות טו:): לענין הדין שצריך להשימע לאונן לכתחילה, דמדאורייתא הוא, שנאמר 'הסכת ושמע' - דלא כדברי הריטב"א במגילה כ הנ"ל. הרי שהלכו הראב"ד והריטב"א לשיטתייהו בשני המקומות.

שאינו מהודר ואתרוג אחר מהודר אבל יש בו ספק-פסול, יטול תחילה את המסופק שהוא מהודר ואח"כ יטול את הכשר שאינו מהודר, שבאופן זה יתכן שקיים המצוה בהידור בזה המסופק, משא"כ אם יעשה להפך הרי בודאי אינו מקיים מצוה מהודרת כי כבר יצא בראשון ואין קיום הידור אלא בשעת עשיית מצוה.

ובטעמו של הטור שחוזר בחול על ציצין שאין מעכבים גם משסילק ידיו, והלא אין הידור בלא מצוה - כתב הבה"ל משום שבמילה ישנו קיום מצוה בתוצאה הנמשכת ולא רק במעשה המילה, כי גדר המצוה - מלבד מעשה המילה - להיות מהול, והרי היותו מהול הוא מצב מתמשך בכל חייו, על כן יש טעם להדר המצוה גם לאחר עשיית המעשה כי ההידור בא עם המצוה הממשכת בכל עת. ויסוד הדבר בגדר מצות מילה הוכיח הבית-הלוי (וכבר מבואר כן בשו"ת מהר"ח או"ז יא) ממה שאמרו (במנחות מג:): בדוד המלך ע"ה שראה עצמו ערום מן המצוה במרחץ עד שנוכר במילה. ואם לא היתה המצוה אלא בעשייה, למה שמח עליה יותר מראשו וזרועו ושאר גופו שקיים בהם מצות תפלין וציצית וכמה מצוות - אלא מילה היא בכל עת כתפלין המונחין בראשו וציצית בבגדו.

[ומהגרי"ז (בהל' חנוכה) נראה שהטור והרמ"א חלקו על עיקר היסוד ונקטו שיש מקום להידור בלא מצוה. ועפ"י רצה הגרי"ז לתלות פלוגת הרמב"ם והרמ"א בגדר מהדרין מן המהדרין בנר חנוכה. ונתבאר עומק כוונתו במק"א].

מעתה צריך לבאר סברת הרמב"ם, אמאי אין חוזרים בחול על ציצין שאין מעכבים. ואין לומר שלדעתו המצוה היא רק מעשה המילה ולא התוצאה דהיותו מהול, שכבר הארכנו להראות בשיטת הרמב"ם ששני דינים יש במצות מילה; מעשה המילה והיות האדם מהול.

ונראה לבאר שיסוד מחלוקתם הוא בגדר חיוב הידור מצוה, ונקדים דברי השאג"א (נ) שיצא לחדש דהידור מצוה דוחה שבת [במצוה הדוחה את השבת]. וחיליה ממנחות (סד) דאמרין שחט את התמיד בשבת וקודם זריקת הדם נמצאת בהמה אחרת שמינה - יניח הכחושה וישחוט השמינה. הרי דהידור מצוה דוחה שבת. ובזה פירש מקור דברי הרמב"ם שאף בחול אינו חוזר על ציצין שאין מעכבין, שאילו היה בחיתוך הציצין מצות הידור הרי אף בשבת היה לו לחזור, דהידור דוחה שבת, ועל כרחך שאינו בגדר הידור מצוה ואף בחול אינו חוזר. אך הדברים תמוהים טובא, דלעולם י"ל שאין הידור דוחה שבת [וכשיטת רש"י והטור דאינו חוזר לציצין שאין מעכבים בשבת אף שחוזר בחול], וההיא דהבא שמינה שאני שכששוחט השמינה הרי מקיים בה את עיקר מצות התמיד ולא את ההידור לבד, משא"כ בציצין לאחר שכבר מל ופירש, ליכא עתה אלא הידור. ואף דמ"מ כששוחט השמינה נמצא מחלל את השבת בכבש הראשון שנשחט, סו"ס הלא באותה שעה שחטו כדין וליכא חילול שבת. ומלבד זאת דנו האחרונים לומר שכיון שנפסל הראשון הרי נמצא מקלקל ואין בשחיטתו חיובא כלל [ועוד יש

הרי למדנו במאירי ובדעת רש"י ששני דינים איתנייהו ב'אונהו': אחד הפוסל בדיעבד - כאשר נחסר ההידור עד כדי כיעור, והאחר שאינו אלא לכתחילה והיינו תוספת נוי. ויש להתבונן מה מקורם של שני הדינים הללו, שהאחד רק לכתחילה והאחד מעכב אף בדיעבד.

ויכולנו לומר דקושיא זו מיתרצה בקושיית הריטב"א הנ"ל, שהרי מרש"י מוכח דס"ל דהידור מצוה דאוריתא, דהא מבואר בסוגיא שם וברש"י שלולב היבש פסול מהתורה (וכן הוכיח הגרי"א), וא"כ תקשי קושיית הריטב"א אמאי חסרון אגד אינו פוסל בדיעבד כלולב היבש, ועל כרחך לומר דגדר הידור הנצרך מדאוריתא היינו שאינו כעור ורק מדרבנן צריך תוספת נוי, הלכך היבש פסול אף בדיעבד משום דניטל הדרו לגמרי והרי בדאוריתא אין חילוק בין לכתחילה ודיעבד, ואילו חסרון אגד שאינו העדר מוחלט של הידור אלא חסרון בתוספת נוי, אינו אלא מדרבנן הלכך בדיעבד כשר.

ויש להוכיח כן בשיטת המאירי, שהרי בסוכה שם הסכים המאירי עם רש"י כאמור ומוכח דס"ל דהידור דאוריתא, וכן מפורש בדבריו שם שלולב היבש פסול מדאוריתא, ואילו בשבת (קלג) כתב המאירי שהדרשה אסמכתא היא - אך להאמור ל"ק דלעולם היא דרשה גמורה כלפי דרגא דכיעור, ורק על תוספת הידור דמייירי התם בשבת כגון סוכה נאה לולב נאה וכו' - על זה כתב מדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא, וכדמוכח כן מלולב היבש דפסול ולולב בלא אגד דכשר.

אכן, אף כי בדעת המאירי יש סיעתא גדולה לחלק כן אבל בדעת רש"י לא מצינו מקור לחילוק זה. וביותר קשה לדעת הראב"ד שכתב על הא דלולב צריך אגד שהידור דאוריתא, ואעפ"כ מפורש בגמרא שאינו מעכב - ותקשה קושיית הריטב"א. וכן קשה בדעת הראשונים שפסקו בספק הגמרא בב"ק לחומרא, והלא התם מייירי בהכרח בהידור כזה שאינו פוסל בדיעבד, דאל"כ לא סגי בשליש במצוה אלא צריך שיוציא חומש מכל נכסיו כדי לקיים המצוה, ואעפ"כ נקטו בספק לחומרא מפני שההידור מדאוריתא [כפי שתפס הגרי"א בדבריהם]. ואם כן צ"ב מדוע יצא בדיעבד הלא בדאו' אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד.

(ב) ופתח הדבר בפלוגתת הרמב"ם (מילה ב,ד) והטור (יו"ד רסד) גבי ציצין שאין מעכבים את המילה. דתניא בשבת (קלג:): המל, כל זמן שהוא עוסק במילה - חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאין מעכבין את המילה. פירש - על ציצית המעכבין את המילה חוזר, על ציצין שאין מעכבין אינו חוזר. והנה הטור מפרש [וכן דעת רש"י ורוב הראשונים וכ"פ הרמ"א] דמייירי רק בשבת אבל בחול חוזר אף על ציצין שאין מעכבין. ואילו הרמב"ם מפרש שגם בחול אינו חוזר לאחר שפירש. [יעויין בשאג"א נ ובביה"ל שפירשו סוגית הגמרא לפי שיטתו]. וטעמו, פירש בבית הלוי (ח"ב מז) שאין הידור אלא בשעת קיום המצוה, על כן כאשר סילק ידו מן המילה שוב אין דין הידור בהסרת ציצין שאין מעכבים שהרי כבר נעשתה המצוה, וכמו מי שכבר נטל לולב ויצא בו ידי חובתו, שאין טעם שיחזור ויטול שוב לולב מהודר ממנו שהרי כבר קיים מצוותו ואין הידור בלא מצוה. וכן ידוע מהגר"ח, שאדם שיש לו אתרוג כשר-ודאי

ד שיעור צב

ה שיעורים פא קמד

לדון בהתם דין מסוים הוא בקרבנות להביא מן המובחר ולא מן הדין הכללי והידור מצוה הוא¹. וא"כ נראה ודאי כפשטא דמלתא שאין לנו לחדש שהידור מצוה דוחה שבת².

ומעתה יש להתבונן מדוע כל עוד לא סילק ידי חוזה על ציצין שאין מעכבין אף בשבת, הלא סו"ס עיקר המצוה כבר נתקיימה ועתה עוסק רק בהידור מצוה וחיובו בחיתוך זה אינו אלא מדינא דהידור מצוה וא"כ אמאי דחי שבת. אך באור הדבר שאמנם החיוב לחתכן אינו אלא מדין הידור מצוה אבל בחיתוכן איכא קיום בעצם מצות מילה, וחשיב שמעשה המילה נמשך לא נשלם עד שגמר לחתוך, דסו"ס איכא קיום ד'מול בשר ערלתו' בכל חלק וחלק מהערלה, אף כי חיובו נובע רק מדין הידור. וביותר, דמכח דין הידור מצוה חשיבי גם ציצין אלו ממצות המילה, דקיום ההידור הוא במצוה גופה, והרי ההידור משווי שם 'מעשה מצוה' לכל החיתוך [ואף אם חיוב ההידור מדרבנן, מ"מ קיום ההידור נעשה במצוה עצמה ולכן חשיב מעשה מילה בחיתוך כן הציצין. והוא מוכרח דאל"ה יקשה טובא לכל הנך הסוברים דחיוב הידור מדרבנן, היאך חותך על ציצין שאין מעכבים כל עוד לא פירש].

ואפשר להטעים עוד עפ"י הנצי"ב (בהעמק שאלה נג ובכ"מ. וע' קה"י קדושין לד וברכות ו ז, ודברנו בזה במק"א"י) שאפשר להרחיב את שיעור המצוה [והיינו דוקא בשיעור שאינו מסוים, ולא בשיעור מסוים כגון מגין בתי התפלין וכד'], וכגון האוכל מצה בליל פסח שיעור מרובה, מקיים בכל האכילה מצוה דאורייתא ולא רק בכזית ראשון, דהמצוה היא לאכול, והשיעור אינו אלא המחויב בהכרח לכל הפחות דאין אכילה פחותה מכזית, אבל אם אוכל יותר הלא כל אכילתו בכלל המצוה. וא"כ ה"ה הכא, אם כי סגי בחיתוך הערלה אף בלא אותן ציצין, אבל כל שממשך וחיתוך הכל בהמשך אחד מקיים המצוה בכל הערלה, ושפיר דוחה שבת³.

1 ע' מגילה כח. 'את הכשב האחד - מיוחד שבעדור, יומא לד: על 'מבחר נדריכם; רמב"ם ריש הל' איסור' ו'תוס' ב"ב קסו: ד"ה רבעתים.

2 וכן האריך לדחות דברי השאג"א בפרי יצחק ח"א כח (דף מט, ד ואילך). ועוד י"ל כמנ"כ הק"א במנחות שם שעבודת ציבור הותרה לגמרי אצל שבת, וכמו שהתירו להרבות בקצירת העומר משום מצוה מן המובחר, וכ"כ האו"ש (שגות ב, טו), יע"ש. אך י"א שאף מילה בשבת נעברה דהותרה היא (ע' באריכות בשיעור קלד), וא"כ לכאורה אכתי חזרת ההוכחה להחזיר חיתוך ציצין שאין מעכבים, אם לא נימא דאסור מיהת מדרבנן ורק בקרבן שרי משום דאין שבות במקדש [וע' אג"מ ח"מ ח"ב עט, ג, שאסור דאורייתא הוא לחזור על ציצין שאין מעכבים, ואולם בחו"ב שבת קלג כתב שבאותה שבת מותר לחזור מדאורייתא אף לאחר שפירש].

ובשו"ת דובב מירשים (ח"א סא) פירש הסוגיא במנחות בכחושה לגמרי [ובזה יישב קושיית האחרונים מתמורה כג], שאף שאינה פסולה בדיעבד מ"מ מחללין שבת משום 'מובחר' (כדאמרין בירושלמי פסחים רפ"ו מובחר דוחה מובחר מן המובחר אינו דוחה). וזה א"ש עם דברי המאירי לחלק בין הידור יסודי לתוספת הידור.

ח ע' שיעורים צב, ג-ק, נוד.

ט ודוקא בהמשך אחד אבל פירש אינו חזר. ולפי"ז צ"ל שדברי הנצי"ב אמורים רק במעשה אחד ולא כשהפסיק ביניהם. אך הנצי"ב עצמו נקט שכל שבעדו לעשות המצוה לאחר זמן - הכל מן המצוה, כגון שרוצה לתקוע עוד או לאכול מצה במשך הלילה. וכן יש לשמוע קצת ממנהג אנשי ירושלים שאף לאחר שהיו מניחים לולביהם בקריאת התורה ונשיאת כפים, היו חוזרים ונטילים אותם במשך היום (כדאיתא בסוכה מא) - אם לא נאמר דלחביבותא בעלמא הוא. אך א"כ קשה דה"נ נימא שאם נתכונן לחתוך לאחר זמן הציצין שרי לחזור עליהן בשבת, וזה אינו. אכן נראה דאף אי נימא דאיכא מצוה בכל אכילות המצה שבליילה אף שלא ברצף, מ"מ האכילה השנייה נחשבת 'רשות' לענין זה שאם יאכל מצה עם המורד מבטלת המצה את המורד אף למ"ד מצוות אין מבטלות זא", דסו"ס אינו מחויב באכילה זו ואכילת רשות מיקרי. וכן מבואר בראשונים בפסחים קטו. ואולם באכילה אחת ממש שמוסיף על הכזית, נראה שאינו נפרד מהמצוה ואין זו אכילת רשות - שהרי כשכא לעשותה הוא מחויב בדבר. וא"כ מובן לפי"ז שאם פירש אינו חזר בשבת על ציצין שאין מעכבים, שאין בכח 'מצות הרשות' לדחות שבת, משא"כ במעשה אחד. ובה מיישבת קושיית הקה"מ מהירושלמי שכזית שני במצה אינו דוחה לאו ד'חדש' [והלא לכמה דעות קיום המצוה דוחה הלאו אף בלא ביטולת]. אך לפי האמור נראה, דשאני מעשה רשות שאינו דוחה ורק אם אוכל באכילה אחת ממש יותר מכזית דוחה (כמנ"כ שם בקה"א אליבא דהנצי"ב, בלתי קושיית האחרונים במצת טבל דא"ל לצמנא. ע' בהרחבה בשיעור קנו, ד).

והנה עמד הגרי"ז (בריש נזיר) על חקירה יסודית בדין הידור מצוה, האם הוא חיוב בפני עצמו להדר במצוות, או גדרו כסניף ופרט מפרטי כל מצוה ומצוה, שכך גדר המצוה עצמה - לעשותה בהידור, כאילו כתיב טול לולב נאה, כתוב ס"ת נאה וכו'. והוכיח הגרי"ז כהצד הזה מהא דלפרש"י לולב היבש פסול מטעם 'ואנוהו', וכן מהא דס"ת שהעביר קולמוס על אותיות השם שפסול משום 'ואנוהו', ואילו היה דין כללי בפנ"ע, מה מקום לפסול המצוה המסוימת בגלל חסרון הידור, דאטו משום שביטל חדא מצוה דהידור, יפסיד מצוה אחרת דלולב וכו'. ועוד ביאר לפי"ז אמאי חזר על ציצין שאין מעכבין כל שלא סילק ידו - מפני שההידור מחלקי המצוה גופא הוא ואינו דין נפרד בפנ"ע. והנה לפי מה שנתבאר, מההיא דציצין שאין מעכבין ליכא הוכחה, דמהתם רק שמעינן שקיום ההידור הוא קיום במצוה גופא אבל יתכן שחיוב ההידור מוגדר כחיוב בפנ"ע. משא"כ מרש"י ומהסוגיא בגטין דמוכח שחסרון ההידור פוסל המצוה, מזה למדנו שחיוב ההידור הוא חיוב מדיני המצוה וסניף מסניפיה, שעל כן חסרוננו יפסול המצוה.

ורייק כן הגרי"ז בלשון הרמב"ם (לולב ז, ו) 'מצוה מן המובחר לאגוד לולב והדס וערבה ולעשות שלשתן אגודה אחת' - הלשון מורה שההידור מהוה תוספת קיום במצוה עצמה, שעל כן נחשבת מצות הנטילה 'מצוה מן המובחר' [ואילו ההידור דין בפנ"ע על הגבירא, אין מצות הלולב מן המובחר אלא האדם המהדר מקיים מצות הידור כללית]. ופירש שהרמב"ם סובר כרש"י דההידור הוא חיוב מגדרי המצוה הפרטית וא"כ קיום ההידור הוא קיום במצוה גופה, לעשותה מן המובחר. ויש להוסיף שכן לשון הרמב"ם גם בהל' ס"ת (ז, ד ואילך) שמביא כל הידורי הכתיבה וכתב שכל אלו ל'מצוה מן המובחר' והיינו מצות כתיבת ס"ת גופא, המתקיימת מן המובחר.

והוסיף הגרי"ז שלהרמב"ם אין חיוב הידור אלא בהידור כזה שמהוה קיום במצוה עצמה וכגון כתב יפה לספר תורה, וחדש לפי"ז שאע"פ שעשיית שיראים נאים לספר תורה דתני בברייתא אינו הידור במצות כתיבת ס"ת, מ"מ הוא הידור במצוה לכבד התורה. ויש להעיר על דבריו דברייתא שנו גם שופר נאה והרי אין בזה תוספת הידור בקיום המצוה עצמה. ודוחק לפרש שהכוונה לשופר שקולו נאה שהוא מוסיף בקיום המצוה עצמה, דבפשוטו משמע דקאי על מראה השופר. והיה נראה לומר לפי דרכו שאמנם נוי השופר אינו כלול בחיוב הידור כלולב נאה וכתב נאה וכד' אלא שאם מהדר יש בזה מצוה, ומעתה שוב אפשר לומר שכן הוא גם הגדר לענין שיראים נאים לספר. ויובן לפי"ז שלא הביא הרמב"ם בשום מקום את חיוב ההידור כהלכה כללית לעצמה, רק בשלשה מקומות הביא את ההידור בפרטי המצוות; בענין ס"ת (ז, ד הנ"ל) מילה (ב, ד גבי ציצין) ולולב (ז, ו גבי אגד). ומלמדנו בסיידור דבריו שאין זה דין כללי בפנ"ע להדר במצוות אלא דין מסויים בפרטי כל מצוה ומצוה. ועל כן לא הזכיר שופר נאה ומעיל נאה לספר, שהואיל ואינם מגוף המצוה עצמה אין זה חיובא אלא מדה טובה וראויה⁴.

4 וזהו בכלל מש"כ הרמב"ם סוף הל' איסורי מזבח 'שהרוצה לזכות עצמו יצור הרע ויחיד ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע' ה' אל הבל ואל מנחתו. וה"ה בכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב. אם בנה בית תפילה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו. כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו. הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו וכן הוא אומר כל חלב לה' וגו'. הרי כל אלו אינם חיובא אלא 'לרצוה לזכות עצמו'.

וכיו"ב מצינו בב"ח (תקפו) שיש להוסיף עד שליש במצוה כדי לקנות שופר של איל הגם ששאר שופרות גם כן כשרים - הרי גם כאן הוא הידור בשלמות הקיום ולא הידור דהדר ונוי.

והנה מצינו לבה"ג (הל' לולב טו) שמפרש הטעם שאין יוצאים בארבעת המינים אלא דרך גדילתם (כדלפינן בסוכה מה מ'עצי שטים עומדים), שהוא משום בזיון מצוה וחסרון הידור, שאין זה נוי ליטלם שלא כדרך גידולם. ושמע מינה מדבריו תלת: ש"מ הידור דאורייתא, שהרי כשנטל שלא כדרך גדילתם לא יצא מדאורייתא. וש"מ דהידור מעכב בדיעבד, כשיטת רש"י [והיינו באופן של דרך בזיון וכיעור וכדברי המאירי]. וש"מ כיסוד הגרי"ז שה'אנוהו' מגדיר את אופן קיום המצוה עצמה ואינו דין נוסף, שכשאמרה תורה 'ולקחתם' נתכוונה לצורת לקיחה מסוימת שהיא נאה, דמש"ה לקיחה שלא כדרך גדילתם לא חשיב לקיחה כלל.¹

ד) ומעתה נפתח הפתח לבאר שיטות הראשונים; די"ל בשיטת הראב"ד ודעימיה דסבירא להו שאף שההידור הוא מדאורייתא מ"מ אינו מעכב במצוה, ולא חייש לטענת הריטב"א בדאורייתא לא מחלקינן בין לכתחילה לדיעבד - שנוקטים דהידור מצוה הוא דין כללי וחייב בפנ"ע על האדם להדר במצוות ואינו שייך לדיני המצוה הפרטית, וא"כ אף שלא הידר אין סברא לפסול המצוה בשל כך אלא הגברא הוא שלא יצא ידי חובת הידור המוטלת עליו, אבל המצוה עצמה אינה חסרה כלום.

נמצא עתה שחקירת הגרי"ז תלויה במחלוקת הראשונים, דרש"י ודעימיה שפסלו המצוה בהעדר הידור, ס"ל דחייב הידור הוא דין פרטי מדיני וסעיפי כל מצוה ומצוה ובהעדרו הרי נחסר בקיום המצוה, וכן דעת הריטב"א שהוכיח דהידור דרבנן, שאם הוא מדאורייתא ודאי יעכב - כי נקט שדין הידור הוא מסניפי המצוה גופא. ואילו הראב"ד ושאר הראשונים שנקטו שהוא דין דאורייתא ואעפ"כ אינו מעכב, נקטו שהוא דין כללי וחייב בפנ"ע ואינו שייך לדיני המצוה המסוימת.

ותתבאר עתה מחלוקת הרמב"ם והטור לגבי ציצין שאין מעכבים, דודאי גם הרמב"ם ס"ל שיש קיום מצות מילה בעצם היות האדם מהול, ואעפ"כ סובר שאין חוזרים על ציצין שאין מעכבים דחשיב כהידור בלא מצוה מפני שאין חיוב בדבר, דהנה הסברא הפשוטה נותנת שאף שהמילה מצוה מתמשכת, זהו רק כלפי קיום המצוה אבל החיוב כבר פסק לאחר מעשה המילה שהרי אינו עומד עתה בקום ומול, וא"כ הלא ראינו שמדויק מכל דברי הרמב"ם שלשיטתו חיוב הידור מצוה הינו מדיני המצוה וכמו שייסד הגרי"ז, ואינו חיוב כללי בפנ"ע להדר במצוות, וא"כ מסתבר שחיוב זה שייך רק בזמן חיוב המצוה אבל לאחר שכבר פסק החיוב ליכא חיוב להדר אף אם קיום המצוה ממשיך, דחיוב ההידור הוא מפרטי המצוה וכיון

ג) ויש להראות כמה דוגמאות למיני הידור שהם בגוף קיום המצוה ובשלמות קיומה. הנה הקשה הגרש"כ מוילנא (בשו"ת בנין שלמה ח"ב ג) על דברי התוס' במנחות (לב): שענין נוי מצוה שייך רק בדבר מגולה, שעל כן לדעת ר"ת תפלין לא בעו שרטוט [שלדבריו לא נאמרה ההלכה אלא במזוזה, ואולם ס"ת צריך שרטוט משום נוי הכתב, משא"כ בתפלין המכוסות לא שייך נוי], וכן הביא הגר"א שיטה זו (באו"ח קמז) להצדיק המנהג שהצד היפה של אבנט הס"ת פונה כלפי חוץ והצד השני כלפי הספר [ודלא כמוש"כ הרמ"א בשם המרדכי]², והקשה הגרש"כ א"כ מהו הידור מצוה שנאמר בחיתוך הציצין והלא מקום מכוסה הוא. אך נראה שגדר הידור זה אינו מענין יופי ונוי אלא שלמות בצורת קיום המצוה, שמל את בשר הערלה בשלמותו, ובהידור כזה שהוא שלמות בקיום המצוה ולא ענין יופי, אין לחלק בין דבר מגולה או מכוסה.

וכיו"ב כתב באבני נזר (או"ח תלג תצב) לענין הידור דאגד הלולב, שאף על פי שמקום האגד מכוסה ביד הנוטל [כן הקשה לו הגאון בעל חלקת יואב, עפ"י התוס' הנ"ל], הידור האגד הוא בקיום פעולת הלקיחה, שע"י לוקח את המינים כאחד ממש (ע' במנחות כז. דדריש מ'לקחתם' דבעינן לקיחה כאחת ומעכבים זא"ז. ונחלקו הראשונים בדין העיכוב, אם צריך ליטלם בבת אחת ממש או סגי שיהיו כולם לפניו או ברשותו בשעת הנטילה, או עכ"פ אין לו לברך אם יודע לו שלא יודמנו כולם ליטול. ומ"מ י"ל שכשלוקח באגודה מתקיימת 'לקיחה אחת' בהידור טפי). וכתב שכן משמע ממאי דנקטינן שצריך לאגוד בקשר כפול (ערש"י סוכה לג. ואו"ח תרנא, א), הגם שאין זה מוסיף יופי לאגד - אלא מוכח שענין ההידור באגד הוא בקיום הנטילה, להיות המינים אגודים ומאוחדים ממש. ובאבנ"ז שם (תלב) הביא כיוצא בזה מרש"י ורשב"ם בר"פ ערבי פסחים שהדין שיאכל אדם מצה לתיאבון הוא משום הידור מצוה, שכך היא שלימות אכילה כשהיא נעשית לתאבון [ולהפך מאכילה גסה דל"ש אכילה כלל]³. ושם (תצג) הביא מהידור דציצין שאינן מעכבים שאף הוא הידור בשלמותה קיום ולא בנוי.

וכיו"ב מצינו בתוס' ברכות (כא:): שאף דשומע כעונה, הידור מצוה הוא לענות בפה דוקא. והרי אין זה ענין לנוי אלא לשלמות אמירת הברכות.

ובבאר הלכה (תרנו) הביא מפמ"ג שיש חיוב הידור מצוה ליטול מינים הכשרים לכל הדעות - הרי גם זה אופן של הידור בשלמות קיום המצוה. וכיו"ב מובא במשנ"ב (שם) טעם לדברי התוס' דאיכא הידור מצוה שלא ליקח אתרוג ששיעורו מצומצם, דחיישינן שמא יצטמק - הרי גם זה הידור בקיום, לסלק כל חשש ופקפוק בהכשר המצוה. [ובמהרי"ק (סב) כתב טעם אחר - מפני שאתרוג כזה איננו נאה].

יא וק' דבאו"ח לב, מובאר דאף תפלין בעינן שרטוט בשיטה ראשונה כדי שהכתב יהא מיושר ופירש הגר"א משום 'אנוהו'. לכן נראה דאמנם נקט להלכה שיש הידור אף במכוסה, אבל מ"מ מסביר ר"ת למדנו דאינו דומה הידור הגלוי להידור המכוסה, הלכך יש להעדיף שהצד היפה יהא בחוץ ולא בפנים.

יב ואף שתיאבון מצטרף בקיום המצוה שאוכל גם כדי להשקט רעבונו, לית לן בה, ואדרבה הידור הוא לו שעושה המצוה לתיאבון. ומכאן יש ללמוד לכל כיו"ב (וע' בשו"ת תורה לשמה סח). ואולם אם עיקר כוונתו להשקט רעבונו גופו, הרי זו פנייה חיצונית ופוגמת במצוה וכמו שאמרו (בנויר כג). שהאוכל פסח להנאת כרסו ולא לשם מצוה, אין זו מצוה מן המובחר (כמ"ש רש"י ומאירי שם. וערמב"ן יבמות מ.).

יג כיו"ב מצינו ביראים (שי') לענין שיעור פגיון ציפורן הפוסלת במזבח, שהוא משום 'אנוהו'. ומסתבר ששם אינו העדר נוי גמור. אך י"ל דמ'אנוהו' שמענו גילוי מלתא לשיעור 'דבוע יהיה'.

הזה כתב הריטב"א בשבועות (טו). דאיכא מצוה לעשות הקרבן מן המובחר כדי שיהא הקרבן חשוב בעיני האדם וכדאמרין בעלמא התנאה לפניו במצוות, שלא יהיו מצוות בזויות עליו, אבל אין הכתוב משתבח ומתפאר בקרבן של פטם יותר משאר שורים כדי שיכתוב בהם גדולות^{טו}. כלומר שענין מצות ההידור הוא בשביל האדם שיכבד ויחשיב המצוות.

וא"כ הרי זכינו ללמוד בשיטת רש"י שני ענינים בהידור; הידור יסודי שהוא מדיני המצוה עצמה, שלא יהא החפצא כעור - ופוסל בדיעבד, וחייב תוספת הידור מצד הגברא להיות טורח ומהדר במצוות^{טז} - ואף שהוא מדאוריתא, שהרי הכל בכלל 'ואנוהו', אך אין שייך לפסול המצוה בהעדרו.

וסייעתא גדולה לכך מפרש"י בב"ק (ט) דאמרין התם בהידור מצוה עד שליש ופרש"י שאם מוצא שני ספרי תורה לקנות ואחד הדור מחברו, יוסיף שליש הדמים ויקח את ההדור דתניא זה א-לי ואנוהו התנאה לפניו במצות וכו'. והתוס' מפרשים שאם מצא אתרוג כאגוז כמו ששיערו חכמים ואחד גדול ממנו שליש יקנהו [מלשון זה משמע ששיעור שליש לפירושם היינו בגודל, אבל הרא"ש פירש שיוסיף שליש בדמים לקנות את הגדול^{טז}]. והובאו שתי השיטות בשו"ע בהל' לולב (תרנו).

והנה מדברי הסמ"ג למדנו מדוע נטו בעלי התוס' מפרש"י, לפירושו קשה הא אין לדבר סוף דלעולם יכול למצוא נאה יותר. ופירש הב"י (תרנו) שלרש"י צ"ל שהחייב הוא רק בשעת הקניה אבל לאחר מכן אין צריך להחליף. ואולם הגר"א (שם) הביא מהירושלמי (ריש פאה) כפרש"י ושם מבואר שצריך להחליף במהודר אף לאחר הקניה, ולפי"ז צריך לתרץ כהפני-משה (מובא בבאה"ל שם) שאינו חייב להחליף במהודר אלא פעם אחת. והנה התוס' נטו מתירוצים אלו, דכיון שצריך להדר המצוה בשעת הנטילה, מה לי שעת הקניה או אח"כ, מה לי פעם אחת או כמה פעמים. וצ"ב בסברת רש"י ובמאי פליגי.

אך לפי האמור מתבאר שפיר, דהנה לפרש"י מיירי בהידור יחסי של תוספת נוי באתרוג אחד מול אתרוג אחר, והוא הידור משתנה לפי המצבים ואינו מוחלט, ואילו לפירוש התוס' מיירי בהידור קבוע ומוחלט - להדר אחר אתרוג שאינו מצומצם בגדלו. ונראה שהתוס' נקטו שגדר ההידור הוא רק מגדרי המצוה וסניפיה אבל הידור שאינו מסעיפי המצוה אינו מחויב, וכסברת הגרי"ז, ולפיכך נקטו שגדר החייב להוסיף שליש בהידור חייב

שכבר ליכא חיוב במצוה גופא תו ליכא חיוב הידור, הלכך מובן שלאחר שפירש שוב אין חיוב לחזור אחר ציצין שאין מעכבין שהרי מעתה ליכא חיוב בקו"ע למול [ומצד הענין והמצוה הקיומית שיש בהתנאות והדר לחפצא דמצוה כגון שופר נאה וכו' - בזה הרמב"ם לא מיירי, וכמו שלא הביא הדין דשיראין יפין לספר ושופר נאה. ועוד, יתכן דהכא לא שייך ענין זה וכטענת הגרש"כ דבמקום מכוסה ליכא ענין נוי, וכל מה דאתנין עלה הוא רק משום עשיית המצוה בשלמות וא"כ הכא שכבר אין חיוב דקום-ועשה אפשר דליכא כלל מצוה בהסרת הציצין]. ואולם הטור ס"ל שחייב הידור הוא דין בפנ"ע להדר את המצוות הלכך כל דאיכא קיום מצוה השתא איכא חיוב הידור להדרה, ולכן צריך לחזור אחר ציצין שאין מעכבין אף לאחר שפירש.

ועתה מתבאר שיטת רש"י שיש הידור הפוסל בדיעבד כגון יבש, ויש תוספת הידור שהוא דין דלכתחילה כגון אגד [ובמאירי הכרחנו שהדין הראשון הוא דאוריתא והשני מדרבנן, אבל ברש"י אין זכר לחילוק זה]. ונראה שסובר ששני גדרים הם בחיוב דאוריתא ד'ואנוהו'; יש הידור שהוא מדיני המצוה הפרטית, שמגדיר את המצוה עצמה, והיינו ההידור היסודי שבלעדיו איכא כיעור, ולפיכך הוא מעכב במצוה. ויש תוספת הידור שהוא אינו מגדרי המצוה אלא דין בפנ"ע על הגברא להתנאות במצוות, ולפיכך אינו מעכב במצוה אלא שחיסר מצוה בפנ"ע להדר במצוות. והיסוד בסברא לחלק בין שני הדינים הללו הוא שגדרי הידור המוחלטים, כגון יבש וכל דבר שבהעדרו איכא כיעור, אפשר לומר שהם מגדירים את המצוה גופא, משא"כ תוספת הידור ונוי הוא דבר המשתנה לפי הענין והלא אתרוגים פשוטים בעיר אחת יכולים להיות מהודרים יותר מהאתרוגים המהודרים של חברתה, וא"כ אין מסתבר שהידור ממין זה שהוא יחסי ומשתנה, ייחשב מגדרי המצוה עצמה, שגדרי המצוה שנתנה תורה הם מוחלטים וקבועים ולא יחסיים.

ויש להביא סמך לכך שאף לרש"י שפסל יבש משום 'ואנוהו' ס"ל דאיכא הידור שעניינו מצות הגברא להתנאות במצוות, דהנה אמרין ביומא (ע). שלאחר קריאת הכהן-גדול ביוהכ"פ, כל אחד ואחד מביא ספר תורה מביתו וקורא בו כדי להראות חזותו לרבים, ופרש"י 'להראות נוי של ס"ת ותפארת בעליה שטרח להתנאות במצוה שנאמר זה א-לי ואנוהו, התנאה לפניו במצות לולב נאה ס"ת נאה וכו'". הרי מבואר ד'התנאה לפניו במצוות' קאי על האדם שמתנאה ומשתבח על שטרח והידר במצוה [שלא אמרו 'נאה את המצוות' אלא 'התנאה']. וכענין

טו ובוהו מבואר מדוע בהמה תמימה הראויה להקרב נחשבת כדבר שאין בו פגם משום שאף כחושה כשרה למזבח (ע' מעילה יט. וברש"י ותוס'), והלא סו"ס החסרתה פוגם בהקרבנה (כן העיר בדובב מירשים ח"א סא) - אך בעצם אין הפרש למזבח בין שמינה לכחושה, ורק מצד הידור האדם יש חילוק, הלכך לא חשיב פגם בבהמה.

טז והוא ענין ה'מהדרין' שפרש"י בשבת (כא) 'המהדרין - אחר המצוות' [לא 'את המצוות'], דבהידור הגברא מיירי ולא בנוי המצוה גופה (ע' בהרחבה בבאור שיטת רש"י במהדרין בנר תנוכה בשיעור צב.ה). ולפי"ז יש לפרש 'בהידור מצוה עד שליש' כמו 'בחזור מצוה' [אלא שרש"י פירש בב"ק מלשון מצוה הדורה. ויתכן שנקט דכולא חד, דלשון הדור ומהודר היינו מכוונן, כלומר שמחזירים אחריו. וערש"י קדושין לג ד'הידור' היינו כיבוד ונשיאת פנים].

יז וכן ר"מ בתוס', וכפי הנראה בפסקי התוס'. ומהר"ם שיף הגיה בדבריהם 'גדול ממנו', עד שליש יקנהו' כלומר עד שליש בדמים יקנה.

יד ובחו"ב שם נסתפק לומר שמא דוקא בס"ת בזמן שהוא נאה הוא כבוד התורה ומוסיף רצון ללומדים, אבל מי שיש לו תפלין או ציצית נאים אין ענין להראות חזותם לרבים, ופעמים שהצנע לכת עדיף. והאדר"ת (בסו"ס נפש חיים) הטעים, כדי שילמדו אחרים לקיים מצות כתיבת ס"ת כדת בנוי ובהידור. והבית-ישי חידש שכן היא גדר המצוה 'התנאה לפניו במצוות' - להפנות את הנטיה האנושית להתנאות ולהתקשט בפני אחרים, למצוות. כלומר התנאותך תהא בדבר מצוה. ונפ"מ לענין קיום מצוות באיסור^נ, שההתנאות בהן גם היא בכלל מצוה ואי"ז כהנאת הגוף הגלוית למצוה. וישיב בזה קושיית האבנ"מ בתשובה. ואולם הגרש"א צדד לאסור בכי האי גוונא שמתפאר במצוה של איסור^נ שהרי נהנה הנאה נוספת. ואפשר שנהגו כן רק במקום הקדוש וביום הקדוש שאין שם חשש גאוה והתנשאות (כמוש"כ המפרשים כיו"ב על מנהג המחולות בברמים ביוהכ"פ שאין יצה"ר מצוי) אבל בעלמא לא. וכמוכא בספרים הרמז על המתפאר בעצמו ע"י מצוותו הנאה: אל תבואני רגל גאוה ר"ת ארתג].

להיות קבוע ומוחלט. ואולי בזה לשיטתם במנחות (מא) דהידור אינו אלא מדרבנן, והיינו משום טענת הריטב"א דבדאורייתא ליכא חילוק בין לכתחילה לדיעבד, דכיון שהוא דין מדיני המצוה עצמה בדין הוא שיפסול - ועל כרחך משום דההידור אינו אלא מדרבנן. וזהו שהוקשה להם דלפרש"י שחייב להוסיף על הידור במצוה שליש בדמים א"כ אין לדבר סוף שהרי מוטל עליו להדר בשעת קיום המצוה, שבאותה שעה הוא דחל עליו החיוב מדיני המצוה לעשותה בהידור, ואין סברא דליסגי בפעם אחת או בשעת הקניה לבד. [ואכן לפי שיטתם נראה דמעיל נאה לספר ושופר נאה אינו חיוב אלא מצוה בעלמא. ויתר על כן כתב מהרש"ל (ביש"ש שם) אליבא דהתוס' שתוספת שליש הוא דין מסוים באתרוג מצומצם ואינו בשאר מצוות. וע' מג"א תרנו סק"ב].

ואולם לפרש"י הלא מיירי הסוגיא בהידור יחסי ומשתנה, והיינו תוספת הידור ונוי שאינה מגדרי המצוה גופה אלא דין הגברא הוא להדר ולטרוח במצוות, ורק בזה נאמרה ההלכה דעד שליש [דאילו בהידור המוחלט שלא יהא כעור, הרי הוא מעכב בדיעבד כיון שהוא מדיני המצוה וא"כ בזה השיעור הוא חומש מנכסיו ולא עד שליש במצוה], וא"כ מובן דלקיום הך דינא סגי בשעת הקניה שמהדר וטורח אחר אתרוג נאה יותר, או עכ"פ פעם אחת אחר שקנה, ולשיטתו לא שייכא טענת 'אין לדבר סוף', שאין זה דין מדיני המצוה עד שתאמר שמוטל עליו בכל עת לדאוג שהמצוה תהא מהודרת בשעת קיומה, אלא קיום הגברא מצות הידור במצוות - והרי קיים בכך שהידור וטרח פעם אחת. הרי נתבאר פירוש הסוגיא לרש"י ותוס' לשיטתייהו.

